

Basisinkomen, waar staat het FNV eind 2024

Historie en proces

In de congresresolutie van 2017 is via een motie opgenomen rond basisinkomen. De resolutie luidt: *“Het basisinkomen is een interessante optie. FNV Uitkeringsgerechtigden heeft hiervoor een eerste voorzet gedaan. De FNV stelt daarom voor om praktijkgericht te gaan onderzoeken en onder andere te bepleiten bij gemeenten, te experimenteren op basis van het voorstel van FNV Uitkeringsgerechtigden. En mede op grond daarvan te besluiten of dit een van de instrumenten kan worden om werk, inkomen en kapitaal echt eerlijk te verdelen.”* In september 2017 zijn we begonnen het voorstel van de sector uitkeringsgerechtigden van een breed draagvlak te voorzien. En te bepalen wat daarvoor nodig is. De opdracht die we onszelf gesteld hadden was: in het meerjarenbeleidsplan 2017-2021 hebben we opgeschreven *“We onderzoeken de komende periode het basisinkomen en starten een discussie hierover.”* In het meerjarenbeleid 2022–2025 is het volgende opgeschreven:

“Er blijkt een positieve grondhouding in de Vereniging te zijn over de invoering – op termijn, in de juiste politiek constellatie en in een samenleving die erkent dat de welvaart in ons land niet eerlijk verdeeld is – van een basisinkomen, grofweg zoals het FNV-model van een basisinkomen is ontworpen en is voorgelegd in de workshops tijdens het congres. De afgelopen congresperiode is er uitgebreid onderzoek gedaan waarin aannemelijk is gemaakt dat het basisinkomen een geschikt middel kan zijn om inkomen, vermogen en arbeid eerlijker te verdelen. Er zal richting onze leden, de samenleving en de politiek echter draagvlak gecreëerd moeten worden. Bovendien zal een strategie moeten worden ontwikkeld met betrekking tot de lancering van het uiteindelijke plan. Het plan is per slot nog niet volmaakt. Verder onderzoek is nodig. Het advies is om daar de komende jaren gericht verder aan te werken in samenwerking met onderzoekers van buiten de FNV. De term Basisinkomen bestaat al lang, is in verschillende periodes aan de orde geweest en krijgt soms hele verschillende invullingen. Daarom valt te overwegen te kiezen voor een nieuwe term, zoals bijvoorbeeld garantie-inkomen.”

We hebben een intensief proces doorlopen, waarbij chronologisch geordend de volgende mijlpalen zijn bereikt en de volgende activiteiten hebben plaatsgevonden:

- In 2015 is een eerste discussienota over het basisinkomen besproken in de LP-commissies Sociale Zekerheid en Arbeidsvoorwaarden. In deze notitie staat ook wat er in het verdere verleden binnen rechtsvoorgangers van de FNV rond het basisinkomen is gebeurd en er staat ook een overzicht in van de politieke en maatschappelijke discussies die in het verleden rond het basisinkomen zijn gevoerd.
- In 2016 verscheen een tweede discussienota voor beide LP-commissies, waarin ook een verwijzing was opgenomen naar het Visietraject dat doorlopen werd in de aanloop naar het FNV-congres 2017. In dit visietraject zou ook ruimte moeten zijn voor een discussie over het basisinkomen omdat geconstateerd werd dat dit onderwerp leeft binnen de vereniging.
- Ondertussen voerde de werkgroep AU van de sector Uitkeringsgerechtigden een discussie in eigen kring. Eveneens in 2016 maakte de werkgroep een presentatie, die bedoeld was voor discussie in een bredere kring dan alleen binnen de sector.

Op 16 en 17 juni 2017 vond het FNV-congres plaats, waar de eerdergenoemde resolutietekst is aangenomen. Naar aanleiding van de congresresolutie, die waar het om het basisinkomen ging ongewijzigd door het Ledenparlement werd overgenomen, werd een FNV-brede werkgroep Basisinkomen ingesteld. Deze werkgroep startte in het najaar van 2017 met haar werkzaamheden. De werkgroep was samengesteld uit vertegenwoordigers van de sector UG, het DB, de beide LP-commissies, Lokaal FNV en de Beleidsadviesgroep. De activiteiten die vervolgens plaatsvonden

werden steeds voorbereid door de werkgroep, die vanaf het najaar 2017 tot op de dag van vandaag geregeld bij elkaar gekomen is. De werkgroep begon met de volgende zaken:

- Een grondige discussie binnen de werkgroep over het model basisinkomen dat de FNV wenselijk achtte en welke elementen in dat kader onderzocht zouden moeten worden. In dat verband werd een projectvoorstel opgesteld, waarin een onderzoeksfase en een experimenteerfase onderscheiden werden.
  - Een inventarisatie van experimenten in het buitenland en een inventarisatie van bestaand onderzoek naar het basisinkomen.
  - Een inventarisatie van de gemeentelijke experimenten regelarme bijstand. Ook werden de gemeentelijke experimenten in het kader van de Participatiewet gevolgd.
  - Vanuit de werkgroep is een rekenmodel ontwikkeld waarmee de kosten van een basisinkomen volgens FNV-model zijn doorgerekend.
- In november 2018 verscheen het onderzoek “Een halve eeuw arbeidsmarkt”, geschreven door Paul de Beer en Wieteke Conen van AIAS/HSI, waarin in opdracht van de FNV onderzocht werd of zowel de hoeveelheid werk in de tijd als de beloning daarvoor aantoonbaar trendmatig is afgenomen. Het rapport beargumenteert dat dit niet het geval is. De eindconclusie van het onderzoek luidt: “Of er daadwerkelijk goede redenen zijn om een basisinkomen in te voeren, is een vraag die wij niet beantwoorden. Het is een politieke vraag, waarop geen objectief wetenschappelijk antwoord mogelijk is.”
  - Op 14 december 2018 vond een startconferentie plaats in De Burcht over het basisinkomen onder leiding van Frénk van der Linden. Sprekers waren onder andere Kitty Jong, Wieteke Conen, Ralf Embregts, Frans Kerver, Alexander de Roo, Martha Meerman en Paul de Beer.
  - Vanaf najaar 2018 werd een ronde bijeenkomsten/gesprekken georganiseerd over het basisinkomen in de meeste sectorraden en bij een aantal lokale netwerken.
  - In het voorjaar van 2020 is in opdracht van de FNV een enquête-onderzoek uitgevoerd door onderzoeksbureau Totta/Bluefield naar verwachte gedragseffecten van mensen bij invoering van het basisinkomen. Hieraan hebben 1196 Nederlanders meegedaan. De belangrijkste uitkomst was dat de invoering van een basisinkomen vooral zal leiden tot een verandering van tijdsbesteding van betaald werk naar nevenactiviteiten. Verder zullen Nederlanders het basisinkomen voornamelijk gebruiken om te sparen, maar lijken zij het basisinkomen minder vaak direct uit te zullen gaan geven.
  - In september 2020 verscheen een essay van Paul de Beer over de implicaties van de invoering van een basisinkomen op de arbeidsverhoudingen, geschreven op verzoek van de FNV. In het essay stelt De Beer dat de in het essay geschetste verbanden geen aanleiding geven om van de invoering van een basisinkomen een groot negatief effect op de aantrekkingskracht van de vakbeweging te verwachten.
  - In februari 2021 maakte de Beleidsadviesgroep een notitie over internationale juridische aspecten van het basisinkomen en een notitie over politieke haalbaarheid van invoering van een basisinkomen.
  - In juni 2021 verscheen het onderzoeksrapport “Effecten van een onvoorwaardelijk en voorwaardelijk basisinkomen op werkprestaties en houding ten aanzien van betaald werk”, opgesteld door de Universiteit Leiden in opdracht van de FNV. Dit onderzoek betreft een experimentele gedragsstudie met ‘Serious Games’. Samengevat laat dit onderzoek geen verminderde werkbereidheid of werkinspanning zien in een sociaal zekerheidssysteem waarin een basisinkomen bestaat vergeleken met een sociaal zekerheidssysteem dat bestaat uit uitkeringen. Ook zouden salariseisen niet omhooggaan na invoering van een basisinkomen.
  - Eind zomer 2021 maakte de Beleidsadviesgroep een presentatie over de effecten van invoering van een basisinkomen op arbeidsmigratie.
  - In het voorjaar van 2022 is in opdracht van de FNV een enquête-onderzoek uitgevoerd door onderzoeksbureau Totta/Bluefield naar de mening van FNV-leden over het basisinkomen. Hieraan hebben 2308 FNV-leden meegedaan. Uitkomsten waren onder andere dat leden het

verder onderzoeken van het basisinkomen voldoende steunen, dat zij de uitgangspunten van de FNV voldoende geloofwaardig vinden maar in meerderheid wel vrezen dat invoering tóch tot een ministelsel zal leiden en dat de meningen over de financierbaarheid verdeeld zijn.

- Begin 2022 zijn drie webinars met open inschrijving voor leden georganiseerd en zijn er enkele uitlegfilmpjes voor leden gemaakt. Vervolgens is opnieuw een ronde langs sectorraden gehouden.

Tijdens het FNV-congres 2022 is het onderwerp Basisinkomen tijdens congresworkshops besproken. Daarop is de tekst gebaseerd die in het meerjarenbeleid 2022-2025 is opgenomen (hierboven geciteerd). De resultaten van bovenstaande activiteiten zijn vervolgens samengevat in een eindpresentatie over het project, dat na twee informatieve besprekingen besluitvormend voorlag in de Ledenparlementsvergadering van 10 februari 2023. Het Ledenparlement heeft de eindpresentatie vastgesteld tijdens deze vergadering. De voorstellen voor vervolgstappen hebben samen met de passage in het Meerjarenbeleid 2022=2025 en samen met een tijdens deze LP-vergadering aangenomen motie geleid tot de volgende onderzoeksvraag:

“In het vervolgonderzoek over de mogelijkheid voor een basisinkomen dienen in elk geval de volgende onderwerpen nader te worden onderzocht en uitgewerkt:

- Kostendelersnorm: deze maakt plaats voor het uitgangspunt economische zelfstandigheid/onafhankelijkheid
- Betaalbaarheid van het BI (WML 14 euro plus koppeling)
- Referte-eis voor (im)migranten
- Effecten bij pensionering/AOW-gerechtigde leeftijd
- Effecten op de arbeidsmarkt/gevolgen voor de samenleving/eventueel aanzuigende werking
- Alternatieven: w.o. regelvrije bijstand, verzilverbare heffingskorting, negatieve inkomstenbelasting”

- Voorjaar 2023 is het door het Ledenparlement aangescherpte FNV-model voor een basisinkomen doorgerekend door de Beleidsadviesgroep.
- Zomer 2023 zijn door de Beleidsadviesgroep 14 verschillende modellen voor een basisinkomen met elkaar vergeleken. Het ging om modellen van het FNV, het CPB (3 varianten, waaronder een variant die bestond uit een negatieve inkomstenbelasting), de Vereniging Basisinkomen (6 varianten), het NIBUD (2 varianten), onderzoeksbureau IPE en het model ‘Basisinkomen voor dummies’. Conclusies waren dat er geen echt volledig uitgewerkte modellen voor een basisinkomen in Nederland bestaan, dat de kosteninschatting voor het FNV-model redelijk in lijn lijkt met andere modellen, dat gedragseffecten uitkomsten van alle modellen onzeker maken, dat de meeste vormen van een basisinkomen niet heel goed uitpakken voor uitkeringsgerechtigden en gepensioneerden en dat met name een lager en dus betaalbaarder basisinkomen voor problemen voor uitkeringsgerechtigden zorgt.

Op 11 oktober 2023 vond een expertmeeting plaats over het basisinkomen met vertegenwoordigers van de FNV en de sector UG, het Centraal Planbureau en de Vereniging Basisinkomen waarbij naar aanleiding van de bovenstaande vergelijking werd doorgesproken over het basisinkomen. Ook alle gestelde onderzoeksvragen kwamen aan de orde. Zie onder dit document “Bijlage 1, Beknopte samenvatting bespreking met CPB en vereniging basisinkomen”

- Op 14 mei 2024 werd in de werkgroep basisinkomen een gesprek gevoerd over mogelijke alternatieven voor het basisinkomen: regelarme bijstand, verzilverbare heffingskorting en een basistoelage. Dit gegeven de uitkomsten van de berekeningen naar de kosten van het basisinkomen volgens het aangescherpte FNV-model, de uitkomsten van de aanvullende onderzoeken en de expertmeeting.
- Op 2 december 2024 is een FNV-breed webinar over het basisinkomen gepland dat voorafgaand aan dat moment nog zal worden voorbereid in de werkgroep basisinkomen. Het

is de bedoeling dat tijdens dit webinar de resultaten van het project tot nu toe worden gepresenteerd en besproken met een zo groot mogelijke groep leden.

Het Ledenparlement is gedurende de hele periode betrokken geweest via de commissies Sociale Zekerheid, Arbeidsvoorwaarden en Visie&Strategie. Daarnaast is/wordt er in de plenaire vergadering van het Ledenparlement aandacht besteed aan het basisinkomen op de volgende momenten:

- 3 oktober 2018: stand van zakennotitie naar het LP
- 8 maart 2019: basisinkomen besproken tijdens themabijeenkomst LP
- 7 februari 2020: basisinkomen informatief op agenda LP
- 10 juni 2022: bespreking van een presentatie over de resultaten van het traject tot nu toe in het LP
- 19 september 2022: bespreking in het LP waarin de in juni gemaakte opmerkingen door het LP zijn gepreciseerd
- 10 februari 2023: besluitvorming in het LP over een vervolgtraject basisinkomen
- 29/30 november 2024: basisinkomen ter bespreking op agenda LP
- 7 februari 2025: basisinkomen besluitvormend op agenda LP

We zijn gestart met een werkgroep waarbinnen intensief is overlegd.

Vele discussiepunten zijn doorlopen, want uitgangspunten formuleren is 1 ding, dat in beleid vatten is een ander. Met name de financiële onderbouwing heeft tot veel discussie geleid. Uiteindelijk leidde dat tot een oordeel van het LP dat we een positieve grondhouding hebben ten opzichte van het basisinkomen, maar dat een aantal zaken dieper onderzocht moest worden.

Het idee zoals destijds door mij in het LP gepresenteerd ging uit van een onderzoek op het niveau van een (vierjarig) promotie- of post-doc onderzoek. Alvorens een dergelijk kostbaar onderzoek te initiëren, is in eerste instantie onderzocht wie er al met deze vragen bezig waren. We hebben daartoe een bijeenkomst belegd met het Centraal Planbureau en de Vereniging Basisinkomen. De uitkomst daarvan was feitelijk dat we als FNV zaken in beeld hebben, waarover andere organisaties nog niet zo diepgravend hebben nagedacht of stelling over hebben ingenomen. Waar dat wel zo is, vindt u dat terug in de bijlage. Dat voelt enigszins ontluisterd. Ook politieke partijen richten zich nu op een basisinkomen, maar willen dat bijvoorbeeld stapsgewijs invoeren.

Uitgangspunten

Het Ledenparlement heeft een aantal aandachtspunten meegegeven. En benadrukt dat het individueel recht op het basisinkomen in het kader van economische zelfstandigheid van groot belang is. Dat is afwijkend ten opzichte van het eerdere model van de sector uitkeringsgerechtigden. Eveneens afwijkend is het oordeel van het LP dat (arbeids)migranten al na vijf jaar recht zou moeten hebben op het basisinkomen. Daar waar het oorspronkelijke model uitging van 18 jaar. Ten slotte gaat het LP uit van een WML van 16 euro per uur.

1. Het FNV-basisinkomen dient werkelijk FNV-proof te zijn.
2. Dat er een recht op basisinkomen is van 18 – AOW-gerechtigde leeftijd.
3. Dat het niet leidt tot een ministelsel, zoals de VVD dat graag ziet.
4. Dat principes die we als FNV kennen ook hierop worden toegepast.
5. Dat het bovenop de werknemersverzekeringen komt, niet in plaats van.
6. Dat het een volksverzekering is.
7. Dat het een individueel recht erop geeft, geen kostendelersnorm.
8. Dat migranten die al even in Nederland wonen er ook recht op hebben.
9. Onszelf ook realiserend dat het politieke tij wel gunstig moet zijn om het überhaupt in te kunnen voeren.

10. Maar het belangrijkste is dat het basisinkomen in de ogen van de FNV hét middel is dat zou moeten leiden tot een eerlijke verdeling van het kapitaal in Nederland: door de sterkste schouders de zwaarste lasten (via de belastingen) te laten betalen,

Bijlage 1:

Beknopte samenvatting bespreking met CPB en vereniging basisinkomen:

1. Hoe financieren we het.
  - a. Er wordt geopperd om vastgoed (veel) zwaarder te belasten. (CPB en vereniging basisinkomen)
  - b. Vermogen kun je maar beperkt zwaarder belasten. Als je meer belast dan het rendement is er elk jaar iets minder vermogen dat je kunt belasten. (CPB)
  - c. Andere vormen van belasting op bedrijven zijn lastig, er zijn veel uitwijkmogelijkheden. Echt veel zwaarder belasten kan alleen internationaal. (CPB)
2. Kansen tot vereenvoudigingen door het basisinkomen.
  - a. Er zal niet veel bespaard kunnen worden op begeleiding naar werk omdat dit nodig blijft (CPB)
  - b. Als je toeslagen afschaft en vervangt voor het basisinkomen los je het niet-gebruiken van toeslagen op (vereniging basisinkomen)
3. Migratie
  - a. CPB en SCP zien zolang er een referteperiode is geen fundamentele problemen en voorzien geen aanzuigende werking.
4. Arbeidsaanbod
  - a. Mensen zullen eerder met pensioen gaan (vereniging basisinkomen).
  - b. Hoger basisinkomen zorgt voor lager arbeidsaanbod maar ook voor hogere lonen en hogere lonen zorgen weer voor meer arbeidsaanbod terwijl hogere belastingen op arbeid zorgen voor een lager arbeidsaanbod. Onderzoek dat op grotere schaal het samenspel tussen basisinkomen en belastingen als geheel op het arbeidsaanbod onderzoekt ontbreekt. We weten dus niet wat er precies gaat gebeuren (CPB).
5. Maatschappelijke effecten
  - a. Werkenden (als gehele groep) zijn hier de verliezers, zij gaan (netto) betalen voor niet werkenden (CPB).
  - b. Stress zal mogelijk lager worden maar er kan maatschappelijke onrust ontstaan onder groepen die er op achteruit gaan (CPB).
  - c. De maatschappij wordt steeds complexer en er is meer automatisering. Voor sommige mensen is het moeilijk om hierin mee te komen. Een basisinkomen maakt het makkelijker hier mee om te gaan (vereniging basisinkomen).
6. Alternatieven
  - a. Een verzilverbare heffingskorting/negatieve inkomstenbelasting, regelvrije bijstand (CPB)
  - b. Een gedeeltelijk basisinkomen van ca €600,- per maand is makkelijker te financieren als 2^e stap zou je naar €900,- toe kunnen.